

Marjatta Takala,
erityispedagogiikan professori, OY

Inklusiosta ja sen käytänteistä

Kun aloin kirjoittaa tätä, mietin, haluaako kukaan enää lukea inklusiosta. Siitä on jo kirjoitettu kovin paljon, sen puolesta ja sitä vastaan on käyty väittelyjä ja koko käsite on välillä tuomittu synonyymiksi säästöille. Yhdessä tutkimushankkeessani eräs opettajaksi opiskeleva kirjoitti: Kaunis ajatus, mutta ei se toimi.

No, koska luet tätä, huomaat, että kaikkea inklusiosta ei mielestäni ole vielä kirjoitettu. Aloitan väitteellä, että toimiessaan inklusio on erinomainen mahdollisuus, sillä se lisää moninaisuuden ymmärtämistä, antaa mahdollisuuksia ja auttaa meitä laajentamaan maailmankuvaamme. Olen kuitenkin sitä mieltä, että erityisluokkiakin tarvitaan, ja on tärkeää, että on mahdollisuuksia valita. Kulunut ilmaus 'one size fits for all' ei tosiaankaan ole totta.

Mitä inklusio siis on? Alkuperäisen Salamancan julistuksen (UNESCO 1994) mukaan se sisältää mm. sen, että kaikki oppilaat pääsevät lähikouluun ja opetus siellä mukautetaan jokaiselle sopivaksi. Perusopetuslaki ja opetussuunnitelma antavat opetukselle tietyt reunaehdot, mutta niiden puitteissa monenlainen opetus on mahdollista. Keväällä 2020 osalle näytti etäopetus sopivan hyvin, toiset syrjäytyivät sen vuoksi. Oli kuitenkin hienoa, että osa oppilaista pääsi uuden koulunkäynnin tavan vuoksi paremmin opiskeluun kiinni.

Inklusiota on verrattu demokratiaan ja sananvapauteen. Yleensä me kannatamme näitä asioita, mutta niiden selkeä määrittely ja toteutus ei olekaan yksinkertaista. Sama pätee inklusioon. (Myös Hausstätter 2014.)

Inklusio tarkoittaa hyvää opetusta ja oppimisympäristöä kaikille oppilaille sekä yhteisöllisyyttä ja yhteenkuuluvuutta (Nilholm 2019). Minusta tuo määrittely on aika selkeä. Eri asia on jälleen, miten se toteutetaan ryhmässä, jossa oppilailla on monenlaisia tuen tarpeita. Millainen taikuri opettajan tulee olla, jotta hän voi tukea op-

pilasta, joka ei opi lukemaan, ja samalla toista, joka ei pysy paikoillaan, koska ei ole vielä oppinut keskittymään, ja kolmatta, jolla on vaikea-asteinen aistivamma? Oma näkemykseni on, että vain tuettu inklusio toimii. Sekä opettaja että oppilaat tarvitsevat tukea inklusion toteuttamiseen. Tuki voi olla koulunkäynninohjaaja, toinenkin opettaja ryhmään yhtä aikaa, luokkakoon pienennys, mahdollisuus käyttää jakotiloja tai jokin muu opetusta ja oppimista tukeva asia. Mielellään useampi tuki toimi jokaiseen luokkaan. Koska olen itse tutkinut eniten yhteisopetusta, kuvaan hieman sen mahdollisuuksia. Aiheesta on keväällä tulossa tähän lehteen itsenäinen artikkelikin.

Yhteisopetus tarkoittaa kahden tai useamman opettajan työskentelyä samassa tilassa. Opetus suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä. Yhteisopetuksen muotoja on lukuisia. Helpoin on se, että välillä toinen opettaa ja toinen avustaa ja sitten vaihdetaan rooleja. Vaativin on tiimiopettajuus, jossa opetetaan koko ajan yhdessä, suunnilleen jatkaen toisen lausetta. Tähän yhteisopetusmuotoon tulee harjaantua. Kun työparina on erityisopettaja, tuen tarpeessa olevien opetus ja ohjaus helpottuu. Lisätietoa yhteisopetuksesta löytyy monista julkaisuista mm. Pulkkinen ja Rytivaaran (2015) toimittamasta Yhteisopetuksen käsikirjasta. Olen omissa tutkimuksissani (Takala & Uusitalo-Malmivaara 2012; Sirkko ym. 2018) todennut, että paitsi oppilaat, yhteisopetuksesta hyötyvät myös opettajat. He voivat jakaa ilot ja surut, ja yhdessä työskennellen työhyvinvointi yleensä kasvaa. Yhteisopetus

myös tukee inklusiota, erityisesti, kun erityisopettaja on toisen opettajan työparina ja tuki annetaan luokassa.

Monista tieteellisistä artikkeleista inklusiosta mieleeni on parhaiten jäänyt Claes Nilholmin ja Barbro Almin vuonna 2010 julkaisema artikkeli. He kuvaavat siinä luokkaa, johon on sijoitettu tuen tarvitsijoita ja jossa toteutetaan yhteisopetusta kahden opettajan voimin. Luokkaa

seurattuaan he päätyivät kuuteen strategiaan, joilla inklusiota onnistuttiin edistämään. Ne olivat seuraavat:

- 1) Mukauta opetusta lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan.
- 2) Laadi selkeä kehys näin: a) Tee perussäännöt, kuten ”jokaisella on oikeus sanoa mielipiteensä”, ”jokaisen tulee kuunnella muiden mielipiteitä”, ”toisten näkemyksille ei naureta” ja ”on luonnollista, että on erilaisia näkemyksiä”. b) Suunnittele koulupäivä ja kerro selkeästi se, mitä oppilailta odotetaan. c) Jos tulee pulmia, toimi heti.
- 3) Käytä ryhmäaktiviteetteja, jotta tuet sosiaalisia prosesseja ja oppimista. Teetä näitä paitsi luokassa, myös ulkona.
- 4) Luo hyvät suhteet huoltajiin ja osallista heitä tavoitteiden suunnitteluun.
- 5) Sisällytä keskustelua akateemisiin tehtäviin, kuten matematiikkaan, jotta rohkaiset yhteistä ongelmanratkaisua.
- 6) Kunnioita lapsia, ole positiivinen ja vältä vastakkainasetteluja. Älä salli lapsen menettää kasvojaan. Muista positiivisen palautteen anto.

Yhdessä voi kasvaa!

Inklusio saadaan yhdessä toimimaan, mutta inklusio ei ole itseisarvo. Olen pitkän erityispedagogisen urani aikana kohdannut myös perheitä, jotka valitsevat lapsilleen erityisluokan tai erityiskoulun, ja ovat ratkaisuun tyytyväisiä. On myös tilanteita, jolloin lapsi tai nuori itse haluaa opiskella erityisluokassa, kokeiltuaan yleis- ja erityisopetusta. Inklusio on siis yksi mahdollisuus opetuksen

järjestämislle. Muitakin on. Lopuksi toistan vielä: vain tuettu inklusio onnistuu.

Lisätietoja inklusiosta löytyy keväällä 2020 julkaistusta kirjasta Takala, M., Äikäs, A. & Lakkala, S. 2020. Mahdoton inklusio? Tunnista haasteet ja mahdollisuudet. PS-Kustannus.

Lähteet

- Hausstätter, R.S. 2014. In support of unfinished inclusion. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 58(4), 424–434.
- Nilholm, C. 2019. En inkluderande skola. Möjligheter, hinder och dilemman. *Studentlitteratur*.
- Nilholm, C., & Alm, B. (2010). An inclusive classroom? A case study of inclusiveness, teacher strategies, and children's experiences. *European Journal of Special Needs Education*, 25(3), 239–252. Saatavissa: <https://doi.org/10.1080/08856257.2010.492933>
- Pulkkinen, J. & Rytivaara, A. 2015. Yhteisopetuksen käsikirja. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/48450/Yhteisopetuksen%20k%C3%83%C2%A4sikirja.pdf?sequence=1>
- Sirkko, R., Takala, M. & Wickman, K. 2018. Co-Teaching in Northern Rural Finnish Schools. *Education in the North*, 25(1–2), 217–237. Saatavissa: <https://doi.org/10.26203/HXX9-KR24>
- Takala, M. & Uusitalo-Malmivaara, L. 2012. A One-Year Study of the Development of Co-Teaching in Four Finnish Schools. *European Journal of Special Needs Education*, 27(3), 373–390.
- Takala, M., Äikäs, A. & Lakkala, S. 2020. (toim.) Mahdoton inklusio? Tunnista haasteet ja mahdollisuudet. PS-Kustannus.
- UNESCO 1994. The Salamanca Statement and Framework for action. Saatavissa: <http://www.csie.org.uk/inclusion/unesco-salamanca.shtml>